

Határozottsági és LAK-egyeztetés főnévi igeneves szerkezetekben¹

Szécsényi Tibor – Szécsényi Krisztina

SZTE Általános Nyelvészeti Tanszék; ELTE Angol Nyelvészet Tanszék

szecsenyi@hung.u-szeged.hu; szecsenyi.krisztina@btk.elte.hu

Kivonat: A tanulmány a magyar tárgyi egyeztetési jelenségeket vizsgálja főnévi igeneves szerkezetekben. Megállapítja, hogy a határozottsági és a LAK-egyeztetés egymástól független egyeztetési folyamat eredménye. A ragozott igék és a főnévi igenevek egyaránt rendelkeznek határozottsági jeggyel, függetlenül attól, hogy van-e tárgyi vonzatuk, és a határozottsági egyeztetés nem közvetlenül a ragozott ige és a főnévi igenév tárgya között történik, hanem a ragozott ige a tárggyal egyező főnévi igenév határozottságával egyezik. A LAK-egyeztetésnél a ragozott ige alanya és a tárgy közötti speciális referenciális viszony (beszélő-hallgató) jelenik meg az igén, ez a viszony hasonlít a visszaható névmás és az antecedense közötti kötési viszonyra. A megengedő *hagy* esetében megfigyelhető LAK-egyeztetési és visszaható névmási jelenségek hasonlósága miatt ezekben a mondatokban morfológiailag jelöletlen passzív infinitívuszt feltételezünk.

Kulcsszavak: határozottsági egyeztetés; LAK-egyeztetés; főnévi igenév; reflexivitás; passzivizálás; megengedő *hagy*

---

1. Bevezetés

A magyar tárgyi egyeztetés elsősorban a tárgy határozottsági jegye alapján történik: határozott tárgy mellett az ige tárgyas (vagy határozott) (1a), határozatlan tárgy mellett pedig alanyi (vagy határozatlan) végződést kap (1b).²

¹A tanulmány elkészítését az NKFIK-128518 (*A hibrid kategóriák szintaxisa*) projekt támogatta. A tanulmány sokat profitált bírálóink építő megjegyzéseiből is, melyeket ezúton köszönünk.

²A főnéven megjelenő egyeztetési jegy valójában nem határozottsági jegy, hiszen miért lenne például az *engem* személyes névmás határozatlanabb, mint a *magamat* visszaható névmás, vagy a *Hamlet egy szerepe* miért határozottabb, mint az *egy szerep a Hamletből*. Mivel a tanulmányunkban az egyeztetés relációs tulajdonságait szeretnénk vizsgálni, nem foglalkozunk azzal, hogy a tárgy miféle (lexikai vagy strukturális) tulajdonsága határozza is meg az egyeztetési jegyét, csak feltételezzük, hogy rendelkezik valamiféle egyeztetési jeggyel – a dolgozatban erre az egyszerűség kedvéért [±DEF] jegyként hivatkozunk. Az egyeztetési jegy eredetéről és értelmezéséről l. Bartos (1999; 2000), Coppock (2013) és Bárány (2015).

- (1) a. Hargita egy statisztaszerepet játszott/*játszotta a darabban.
 b. Hargita a főszerepet játszotta/*játszott a darabban.

Határozatlan alakban jelenik meg az ige, ha tárgy nélkül szerepel a mondatban (2a), vagy ha intranszitiv igét használunk (2b), vagy olyan igét, aminek nem tárgyesetű vonzata van (2c):

- (2) a. Hargita játszott/*játszotta a darabban.
 b. Hargita kirándult/*kirándulta (*aszt/*valamit).
 c. Mandula bízott/*bízta (*aszt/*valamit) Hargitában.

A tárgyas ige alakja a tárgynak nem csak a határozottságától függ, hanem bizonyos esetekben a tárgy (és az alany) személy jegyétől is: második személyű tárgy (*téged, titeket, benneteket*) esetén az ige lehet *-lak* végződésű is, de csak abban az esetben, ha az alany egyes szám első személyű (3a) – más tulajdonságú alany vagy tárgy mellett ez a végződés nem jelenik meg (3bc).

- (3) a. (Én) téged nézlek/*nézek/*nézem meg a darabban.
 b. (Én) Hargitát nézem/*nézlek/*nézek meg a darabban.
 c. Hargita téged néz/*nézlek/*nézi meg a darabban.

A továbbiakban ezt a jelenséget LAK-egyeztetésnek nevezzük, megkülönböztetve a határozottsági egyeztetéstől. A később ismertetett adatok alapján tanulmányunk egyik fő állítása az, hogy a kétféle egyeztetés szintaktikai háttérmechanizmusai eltérőek.

Kutatásunk során a tárgyi egyeztetés (vagy egyeztetések) mondattani működését kívántuk feltárni – ezért nem foglalkoztunk azzal, hogy honnan származnak a tárgyi bővítményeken megjelenő egyeztetési jegyek, mely tárgyi kifejezések milyen egyeztetési jegyeket viselnek, illetve hogy az igei egyeztetési paradigma miképpen alakult ki.

A tárgyi egyeztetéssel kapcsolatban megválaszolendő kérdések a következők:

- Az intranszitiv igék és a többi, tárgyesetű vonzat nélküli igék határozatlan ragozásúak-e – vagyis ezek az igék is rendelkeznek-e [-DEF] jeggyel –, vagy pedig ezek ragozásának hasonlósága az alanyi ragozású tárgyas igékkel csak véletlen? (állításunk: igen, határozatlanok)
- A LAK-egyeztetés a határozottsági egyeztetés része-e, vagy önálló folyamat? (önálló)
- Hogyan történik a határozottsági egyeztetés?
- Hogyan történik a LAK-egyeztetés?

Az egyszerű tárgyias igés vagy intranszitiv igés szerkezetek vizsgálatával ezekre a kérdésekre nem tudunk válaszolni, mivel ezekben az esetekben a tárgy megléte vagy hiánya nem opcionális, és így a tárgyi egyeztetés kötelező és automatikus folyamat. Ezért olyan szerkezetek vizsgálatára fókuszálunk, ahol a ragozott ige melletti tárgyi bővítmény nem az ige vonzata: ezekben a szerkezetekben tapasztalhatunk olyan jelenségeket, amelyek révén a tárgyi egyeztetés működésének részletei feltárhatók. Ilyen szerkezet az, amelyben a tárgyesetű összetevő az ige szabad bővítménye (4a), vagy a tárgy az ige főnévi igenévi vonzatának a vonzata (4b–d).

- (4) a. Hargita kirándult egy jót.
b. Hargita a főszerepel akarta játszani a darabban.
c. (Én) (téged) készültelek megnézni.
d. Nem hagyta (téged) becsmérelni.

Ebben a tanulmányban a határozottsági és a LAK-egyeztetés leírását a főnévi igeneves szerkezetekben megfigyelhető tulajdonságait vizsgálva próbáljuk megadni, a tárgyi adjunktumok vizsgálatát és jellemzését korábbi tanulmányainkban foglaltuk össze: Szécsényi–Szécsényi (2016, 119–120) és Szécsényi–Szécsényi (2020, 167–168).

A 2. szakaszban először bemutatjuk a főnévi igeneves szerkezetekben a tárgyi egyeztetéssel kapcsolatban megfigyelhető alapjelenségeket, majd ismertetjük azokat az igeosztályokat, amelyeket ebből a szempontból megkülönböztettünk. A 3. szakaszban a határozottsági egyeztetés mechanikáját tárjuk fel a többszörös főnévi igeneves szerkezetek vizsgálatára támaszkodva, megállapítva, hogy ezekben a szerkezetekben a határozottsági egyeztetés nem a tárgy és a vele egyeztetett ragozott ige közötti közvetlen kapcsolat eredménye, hanem a szerkezetben jelenlévő főnévi igenevek közvetítésével történik. A 4. szakaszban a megengedő *hagy*-ot tartalmazó mondatok furcsa viselkedése kapcsán fogalmazunk meg általánosításokat a LAK-egyeztetésre vonatkozóan.

2. Tárgyi egyeztetés a főnévi igeneves szerkezetekben

Ha biztosítani akarjuk, hogy az ige mellett hozzá lexikai szelekcióval, tematikusan nem kötött tárgyesetű bővítmény jelenjen meg, akkor a tárgyi adjunktumokon (4a) kívül más szerkezeteket is figyelembe vehetünk: ha a főnévi igenévi vonzó ige főnévi igenévi vonzatának van tárgyi vonzata, az bizonyos szempontokból a mátrix ige bővítményeként viselkedik (É. Kiss 1989; Szécsényi T. 1997;

2009; 2011; 2013; Szécsényi K. 2007; 2009a; 2009b). A főnévi igenév minden vonzata, így a tárgya is szabadon keveredhet az igenevet vonzó mátrix ige vonzataival (5a), a mátrix ige topik- (5b), kvantor- (5c) vagy fókuszpozíciójába (5d) kerülhet, annak igemódosítójává válhat (5e).

- (5) a. Tegnap akarta meglátogatni Hargita Mandulát.
- b. Mandulát tegnap meg akarta látogatni Hargita.
- c. Tegnap mindenkit meg akart látogatni Hargita.
- d. Tegnap Mandulát akarta meglátogatni Hargita.
- e. Hargita tegnap könyvet akart olvasni.

Más szempontból viszont a főnévi igeneves szerkezet önálló beágyazott szerkezetnek is tekinthető, mert például saját operátorpozícióval is rendelkezhet, ami a mondatokra jellemző:

- (6) Mindenki szeretne csak Hargitával táncolni.

A 2. és 3. szakaszban elsősorban az alanyi kontrollos (7a) vagy alanyi emelő szerkezeteket (7b) vizsgáljuk, mert ezekben a mondatokban a megjelenő tárgyi bővítmény egyértelműen a főnévi igenév vonzata, a mátrix igétől lexikailag és szemantikailag is független. A tárgyi kontrollos (7c) és a tárgyi emelő, ECM igék (7d) saját tárgyi vonzattal rendelkeznek, ezen tárgyakkal történő egyeztetés nem hoz új megfigyeléseket számunkra. A datívuszi kontrollos/tárgyi emelő *hagy* igéről (7e) a 4. szakaszban lesz szó részletesen.

- (7) a. Hargita el akar énekelni egy dalt.
- b. Hargita el fog énekelni egy dalt.
- c. Hargita felkéri Mandulát elénekelni a dalt.
- d. Hargita látja Mandulát énekelni.
- e. Hargita hagyja Mandulának elénekelni a dalt.

2.1. Alanyi kontrollos igék tárgyi egyeztetése

A tárgyi egyeztetés szempontjából az alanyi kontrollos konstrukciók azért érdekesek, mert bár a ragozott ige és a mellette megjelenő tárgy semmilyen közvetlen lexikai vagy szemantikai kapcsolatban nem állnak egymással, bizonyos igék esetében, mint amilyen például az *akar*, *fog*, *próbál*, *tanul*, *utál* stb., a tárgy és a ragozott ige között határozottsági (8bc) és LAK-egyeztetés (8d) figyelhető meg.

- (8) a. Hargita kirándulni akar/*akarja.
 b. Hargita egy statisztaszerepet akar/*akarja játszani a darabban.
 c. Hargita a főszerepet akarja/*akar játszani a darabban.
 d. (Én) téged akarlak/*akarok/*akarom megnézni a darabban.

Ugyanezen igék olyan főnévi igeneves vonzattal is állhatnak, amelynek egyértelműen nincs tárgyi vonzata (8a). Mivel ekkor az ige ugyanolyan alakban áll, mint a határozatlan egyeztetésű ige, rögtön kijelenthetjük, hogy – legalábbis ezen igék esetében, de általánosítva: bármely ige esetében is –

- (9) Az intranszitiv igék ragozása és a tárgyas igék határozatlan ragozása ugyanolyan módon jön létre.

Egyszerű (= nem főnévi igenevet vonzó) igék vizsgálata során ugyanis a tárgyi vonzat nélküli és a tárgyi vonzatos igék vagy külön lexikai egységek, ezért nem is szükségszerűen várhatjuk el tőlük, hogy azonos morfológiai és szintaktikai folyamatokban vegyenek részt, még ha ugyanazon szóalak különböző változatairól is van szó (mint pl. *Hargita olvas* vs. *Hargita olvas egy könyvet*), vagy ha egy lexikai egységnek tekintjük a két igét, akkor a megjelenő tárgy nélküli változatban is feltételezhetünk egy inkorporálódott tárgyat – ebben az esetben viszont a valóban tárgy nélküli igék alakjáról nem tudunk meg semmit. A (8) példákban szereplő *akar* igének azonban egyik esetben sincs saját tárgyesetű főnévi vonzata, még inkorporálódott sem.

Más olyan igék esetében azonban, amelyek szintén főnévi igenevet vonzanak, a határozottsági egyeztetés nem jön létre a ragozott ige és a főnévi igenév tárgya között (10bc), de a LAK-egyeztetés, legalábbis opcionálisan, továbbra is megfigyelhető (10d); ilyen igék például a *készül*, *fél*, *habozik*, *igyekszik*, *jön*, *megy* stb.:³

- (10) a. Hargita kirándulni készül/*készüli.
 b. Hargita egy statisztaszerepet készül/*készüli játszani a darabban.

³ Az itt bemutatott nyelvi adatok elfogadhatósága vagy elfogadhatatlansága beszélőnként eltérő lehet: mivel elég ritkán használt szavak és főképp szerkezetek szóalakjairól van szó, előfordulhat, hogy egyes beszélők másként elemzik ezeket. Bárány (2020) olyan példákat hoz a Magyar Nemzeti Szövegtárból, amelyekben ezek az igék (és néhány további, a 2.2. szakaszban felsorolt ige) határozott ragozású alakban állnak. Ezek előfordulási gyakorisága azonban nagyon kicsi: míg az *akar* (+ főnévi igenév) esetében a határozatlan és határozott ragozású alakok aránya kb. 4/3, a *készül*, *igyekszik*, *látszik* és *próbálkozik* (+ főnévi igenév) esetében ez az arány 0,01 alatti, de legtöbbször inkább egy ezreléknyi a határozott ragozású alakok megjelenési gyakorisága.

- c. Hargita a főszerepet készül/*készüli játszani a darabban.
- d. (Én) téged készüllek/készülök/*készülöm megnézni a darabban.

A *hagy* ige datívuszi kontrollos változatának esetében megfigyelhetjük a határozottsági egyeztetést (11ab), a LAK-egyeztetés viszont nem lehetséges (11c):

- (11) a. Hargita nem hagyja/*hagy Mandulának elénekelni a dalt.
- b. Hargita nem hagy/*hagyja Mandulának elénekelni semmit.
- c. (Én) nem hagyom/*hagyok/*hagylak Mandulának elszomorítani téged.

A (8), (10) és (11) példákban látható adatok alapján két fontos állítás fogalmazható meg:

- (12) A határozottsági és a LAK-egyeztetés külön egyeztetési folyamat.

Erre abból következtethetünk, hogy van olyan ige, amelynél csak az egyik fajta egyeztetés történik meg: a (10) példákban csak LAK-egyeztetés figyelhető meg határozottsági egyeztetés nélkül, a (11) példákban pedig csak határozottsági egyeztetés, LAK-egyeztetés nélkül.

A másik állítás a határozottsági egyeztetésre vonatkozik. Mivel ugyanabban a szintaktikai kontextusban az egyik ige (*akar*) egyeztetődik a mellette megjelenő tárggyal, míg a másik (*készül*) nem, kijelenthetjük, hogy

- (13) Az ige egyedi, lexikai tulajdonságai határozzák meg, hogy az ige részt vesz-e a határozottsági egyeztetésben.

Az ige határozottsági egyeztetésben való részvételét befolyásoló lexikai tulajdonságokat a 2.2. szakaszban, az egyeztetési folyamat leírását pedig a 3. szakaszban ismertetjük.

A főnévi igenevet vonzó igék egy további csoportja sem határozottsági, sem LAK-egyeztetést nem mutat a mellette megjelenő tárggyal:

- (14) a. Hargita próbálkozik/*próbálkozza felvidítani Mandulát.
- b. Hargita nekiállt/*nekiállta felvidítani Mandulát.
- c. Hargita leült/*leülte felvidítani Mandulát
- (15) a. (Én) próbálkoztam/*próbálkoztalak felvidítani téged.
- b. (Én) nekiálltam/*nekiálltalak felvidítani téged.
- c. (Én) leültem/*leültelek felvidítani téged.

2.2. Az igék csoportosítása tárgyi egyeztetésük szerint

Szécsényi–Szécsényi (2020)-ban az igéket határozottsági és LAK-egyeztetés szempontjából több csoportba osztottuk: a saját tárgyesetű vagy főnévi igeneves vonzattal nem rendelkező igék nem mutatnak semmilyen tárgyi egyeztetési jelenséget, kivéve a (4a) példában is bemutatott tárgyi adjunktumos szerkezeteket; a saját tárgyesetű főnévi vonzattal rendelkező igéknél viszont mindig megfigyelhető mind a határozottsági, mind pedig a LAK-egyeztetés – ez utóbbi csoportba tartoznak azok a főnévi igenevet vonzó igék is, amelyek saját tárgyesetű főnévi vonzattal is rendelkeznek, mint például a (7c–d) példában bemutatott tárgyi emelő és kontroll szerkezetek.

A tárgyesetű főnévi vonzattal nem, de főnévi igenévvel rendelkező igéknek Szécsényi és Szécsényi (2020) négy csoportját különíti el, a csoportokat elsősorban a mátrix ige és a főnévi igenév viszonyának különbségeivel (*akar*, *készül* és *leül* típusú igék), részben pedig a mátrix ige belső szerkesztettségével (*próbálkozik* típusú igék) magyarázva.

2.2.1. *Akar* típusú igék: tárgyi főnévi igeneves vonzattal rendelkező igék

Az *akar* típusú igék kötelezően részt vesznek határozottsági és LAK-egyeztetésben is a főnévi igeneves vonzatuk mellett vonzatként megjelenő tárgyesetű kifejezéssel. Az *akar* típusú igék közös tulajdonsága (szemben a következő, *készül* típusú igékkel), hogy amennyiben a főnévi igenévi vonzatuk nominalizált alakban is megjelenhet az ige mellett, akkor az tárgyesetet kap (6b), illetve önálló tárgyesetű főnévi vonzatos vonzatszerkezet-alternánssal is rendelkezhetnek (6c).

- (16) a. Hargita pihenni szeretne.
b. Hargita pihenést szeretne.
c. Hargita nyugalmat/egy almát szeretne.

Ezért ezeket az igéket tárgyas igéknek tekintjük, a főnévi igeneves vonzatuk az ige tárgyi vonzataként van jelen a mondatban.

2.2.2. **Készül típusú igék: nem tárgyi főnévi igeneves vonzattal rendelkező igék**

A *készül* típusú igék határozottságban nem egyeznek a főnévi igeneves vonzatuk tárgyával, de a LAK-egyeztetés opcionálisan megfigyelhető. A *készül* típusú igék közös tulajdonsága, hogy amennyiben a főnévi igenévi vonzatuk nominalizált alakban is megjelenhet az ige mellett, akkor az nem tárgyesetű kifejezésként áll az ige mellett (17b), illetve önálló nem tárgyesetű főnévi vonzatos vonzatszerkezet-alternánssal is rendelkezhetnek (17c).

- (17) a. Hargita pihenni készül.
 b. Hargita pihenésre készül.
 c. Hargita készül a fellépésre.

További példák: *fél (valamitől)*, *igyekszik (valahová)*, *kényszerül/vágyik (valamire)*, *vonakodik (valamitől)*.

Ezen tulajdonságuk alapján, és amiatt, hogy a határozottsági egyeztetés szempontjából másképp viselkednek, mint az *akar* típusú igék, az ebbe a csoportba tartozó igék főnévi igeneves vonzatait nem tárgyi vonzatoknak tekinthetjük.

2.2.3. **Leül típusú igék: főnévi igenévi adjunktummal megjelenő igék**

Ha a ragozott ige mellett megjelenő főnévi igenév nem vonzata a mátrix ige-nek, hanem adjunktuma, akkor sem határozottsági, sem LAK-egyeztetés nem figyelhető meg:

- (18) a. Hargita leült (azért, hogy megvárja Mandulát).
 b. Hargita leült/*leülte megvárni Mandulát.
 c. (Én) leültem/*leültelek megvárni téged.

2.2.4. **Próbálkozik típusú igék: nem tárgyi főnévi igeneves vonzattal rendelkező összetett morfológiájú igék**

Van egy további igecsoport is, amelynek tagjai szintén nem vesznek részt sem határozottsági, sem LAK-egyeztetésben: *próbálkozik (valamivel)*, *látszik/nekilát/ nekiül (valaminek)*, *hózzáfog (valamihez)* stb. Ezekről megállapíthatjuk, hogy a főnévi igeneves bővítmény mellettük vonzat, mégpedig nem tárgyi vonzat,

hasonlóan a *készül* típusú igékhez, azonban abban különböznek tőlük, hogy morfológiailag összetettek.

Ha a főnévi igenevet vonzó igének saját (nem főnévi igenévi) tárgya van, az természetesen befolyásolja a főnévi igenév tárgyával történő mindenféle tárgyi egyeztetést: sem határozottsági (19a), sem LAK-egyeztetés nem figyelhető meg (19bc). A *próbálkozik* és a *látszik* képtelensége a LAK-egyeztetésre⁴ ugyanerre az okra vezethető vissza (19de). A *próbálkozik* az *akar* típusú *próbál* igéből képezhető a *-kozik* reflexivizáló morfémával (lásd: *fésül* ~ *fésülködik*). Bár maga a *próbálkozik* nem reflexív jelentésű, de feltételezhetünk egy inkorporálódott nem referáló tárgyat a szerkezetben, ami meggátolja a további tárggyal történő LAK-egyeztetést. A *látszik* a *lát* (*valakit valamit csinálni/valamilyennek*) tárgyi kontrollos ige passzív változata. Ez a passzivizálás szintén feltételezi a saját tárgyi pozíciójának a kitöltöttségét a mélyszerkezetben, ami akadályozza a LAK-egyeztetést.⁵

- (19) a. Hargita látott/*látta egy fiút megnevetetni Mandulát.
 b. (Én) láttam/*láttalak Hargitát megnevetetni téged. (=hogy ő megnevetett téged)
 c. (Én) láttalak/*láttam téged megnevetetni Hargitát. (=hogy te megnevetted őt)
 d. (Én) próbálkozem/*próbálkozlak megnevetetni téged.
 e. (Én) kerülni látszom/*látszalak téged.

Nemcsak az akadályozza a LAK-egyeztetést a mátrix ige és a főnévi igenév tárgya között, ha a mátrix igének saját tárgya van, hanem bármilyen más alanyon kívüli vonzat is:

- (20) a. (Én) segítek/*segítelek Hargitának megnevetetni téged.
 b. (Én) nem hagyom/*hagylak Hargitának elszomorítani téged.

A LAK-egyeztetést nem mutató *nekilát*, *nekiül*, *hozzáfog* stb. igék *neki-* és *hozzá-*igemódosítói egy ilyen saját nem tárgyi argumentum kliticizálódott változataiként értelmezhetőek, és így ők ugyanúgy akadályozzák az egyeztetést a főnévi igenév tárgyával, mint egy datívuszi vagy egyéb esetű vonzat.

⁴ Azon anyanyelvi beszélők esetében, akiknek lehetségesek ezek az alakok, feltételezhetjük, hogy morfológiailag nem összetett, önálló lexikai egységként van jelen a két ige.

⁵ (19de)-ben a *próbálkozem* és a *látszom* alakok az ikes ragozás miatt tűnnek határozott ragozásúnak, valójában határozatlanok.

3. Határozottsági egyeztetés többszörös főnévi igeneves szerkezetekben

A főnévi igeneves szerkezetekben megfigyelhető határozottsági egyeztetést É. Kiss (1989) és den Dikken (2004) annak tulajdonítja, hogy a mátrix mondat és az infinitívuszi tagmondatok összeolvadnak (*clause union*), így a mátrix ige és a főnévi igenév tárgya egy egyeztetési tartományba kerülnek, míg É. Kiss (2002) és Bárány (2020) szerint távoli egyeztetés (*long distance agreement*) történik. Mindkét magyarázat a mátrix ige és a főnévi igenév tárgya közötti közvetlen kapcsolatot feltételez: a ragozott ige és a vele egyeztetett főnévi tárgy közvetlen interakcióba lépnek, még ha a közvetlen interakcióba kerüléshez a szerkezetben valamilyen transzformációnak is kell történnie (újraelemzés, mozgatás). Mivel azonban az *akar* típusú igék nem tesznek különbséget a tárgyas és a tárgy nélküli főnévi igeneves vonzataik között, azaz ugyanúgy szerepelhetnek intranszítív (8a) és tranzítív (8bc) főnévi igenévvel is, nem mondhatjuk, hogy az *akar* típusú igék elvárják, hogy egy főnévi tárggyal egyeztetve legyenek. Ugyanígy a *készül* típusú igék sem tesznek különbséget a főnévi igeneves vonzatuk tranzitivitását tekintve, ezeken a ragozott igéken soha nem látható tárgyi egyeztetés (10). Továbbá ezekben a szerkezetekben a főnévi tárgy sem igényli a ragozott igének a vele való kötelező egyezését: amelyik ragozott igével tud, azzal egyeztetődik. A ragozott ige és a vele egy (ragozott igés) tagmondatban szereplő főnévi tárgy határozottságban közvetlen kapcsolatban egyeztetődik, ha a ragozott ige is képes erre.

Ha azonban valóban közvetlen kapcsolat van a ragozott ige és a főnévi igenév tárgya között, akkor a ragozott ige és a tárgy egyeztetésének mindig meg kell történnie (vagy meg kell hiúsulnia), függetlenül attól, hogy az ige és a tárgy között hány tagmondatnyi vagy főnévi igeneves szerkezetnyi távolság van. És valóban, a *fog* ige határozottsági egyezést mutat a *nézni* főnévi igenév tárgyával akkor is, ha nem ez a főnévi igenév a ragozott ige közvetlen vonzata, hanem az *elkezdeni*, aminek viszont vonzata a *nézni* (21a). A *készül* ige viszont nem egyezik a tárggyal ugyanilyen körülmények között (21b):

- (21) a. Hargita el fogja/*fog kezdeni nézni a filmet.
 b. Hargita készül/*készüli elkezdni nézni a filmet.

Vegyük észre azonban, hogy ha a (21a) mondatba az *elkezdeni* főnévi igenév helyett a *készülni* főnévi igenevet helyezzük, a *fog* és a tárgy közötti határozottsági egyeztetés nem jön létre:

(22) Hargita fog/*fogja készülni nézni a filmet.

Ezen adatok alapján, Szécsényi–Szécsényi (2016; 2017) részletesebb elemzéseit követve, megállapíthatjuk, hogy a határozottsági egyeztetés nem a mondatban megjelenő ragozott ige és a főnévi igenév tárgya közötti közvetlen kapcsolatként írható le, mivel az egyeztetés függ a közbeeső főnévi igeneves kifejezésektől is. Fontos, hogy a (21)–(22) mondatokban sem a tárgyaz *nézni* főnévi igenéven, sem az *elkezdeni* vagy a *készülni* főnévi igeneveken nem látható semmi jele az egyeztetésnek, éppen az infinitívuszi forma miatt.⁶ Szécsényi és Szécsényi (2016; 2017) megállapítja, hogy a ragozott ige és a többszörösen beágyazott főnévi igenév tárgya közötti határozottsági egyeztetés csak akkor valósul meg, ha a legbeágyazottabb tárgyaz főnévi igenév és a ragozott ige közötti beágyazási láncban szereplő, főnévi igenevet vonzó igék mind *akar* típusúak, vagyis maguk is képesek lennének finit alakjukban határozottsági egyeztetésre. A (22) példában szereplő *készül* nem ilyen típusú ige, ezért gátolja a határozottsági egyeztetést. Megállapíthatjuk tehát a következőket:

- (23) Főnévi igeneves szerkezetekben a ragozott ige és a főnévi igenév tárgya közötti határozottsági egyeztetés nem közvetlenül a ragozott ige és a tárgy között jön létre, hanem a főnévi igenév/igenevek közvetítésével.
- (24) A főnévi igenevet vonzó ige csak akkor egyeztetődik a főnévi igenévvvel határozottságban, ha az tárgy funkciót tölt be; ellenkező esetben tárgyatlan igeként viselkedik default alanyi ragozással.

A határozottsági egyeztetés lefolyását az immár klasszikussá vált többszörös főnévi igeneves mondaton mutatjuk be:

(25) János szét fogja akarni kezdeni szedni a rádiót.

⁶ Határozottsági egyeztetési morféma még akkor sem jelenik meg a főnévi igenéven, ha egyébként az őt vonzó ige miatt alanyi egyeztetési morféma megjelenhet:

(i) Hargitának meg kell tanulnia egy/a szerepet.

LAK-egyeztetés ugyanakkor informális regiszterekben megjelenhet a személyragozott főnévi igeneven (Grétsy 2008 megfigyelése és adatai):

- (ii) a. Szólj, ha föl kell segítenek.
b. Szabad megkérnelek arra, hogy...?

Ez további érv amellet, hogy a LAK-egyeztetés a határozottsági egyeztetéstől eltérő szintaktikai folyamat.

(25)-ben a *szétszed* tranzitív (tárgyas) ige tárgya egy [+DEF] jegyű főnévi csoport. A *szétszed* ige tárgyas, ezért (látható morfológiai jelölés nélkül) egyezik a tárgyával: ő maga is [+DEF] jegyű kifejezéssé válik. A *kezd* ige tárgyi főnévi igeneves vonzattal rendelkező ige, ezért határozottságban egyezik a főnévi igenévi tárgyával (= *szétszedni*), így ő is [+DEF] jegyű lesz. Az *akar* ige tárgyi főnévi igeneves vonzattal rendelkező ige, aminek a tárgyi főnévi igenévi vonzata a [+DEF] jegyű *kezdeni* igenév, ezért az *akarni* is [+DEF] jegyű. Végül a *fog* is tárgyi főnévi igenévi vonzattal rendelkező ige, ami egyezik a [+DEF] jegyű *akarni* tárgyával: az ige a határozott ragozású *fogja* alakban áll. A határozott egyeztetési jegyű tárgy egyeztetési jegye lépésről lépésre jelenik meg az igéken, anélkül, hogy a tárgy helyet változtatna, vagy bárhogyan közvetlen kapcsolatba lépne a ragozott igével.

A (26) példában ebbe a ciklikus egyeztetési láncba a nem tárgyi főnévi igeneves vonzatú *fél* igét helyeztük.

(26) János félni fog/*fogja szétszedni kezdeni a rádiót.

Itt a tárgy [+DEF] határozottsági jegye az előző példánál ismertetett módon megjelenik a *szétszed* és a *kezd* igéken is. Azonban mivel a *kezdeni* nem tárgyi vonzata az őt vonzó, *készül* típusú *fél* igének, ezért az nem is rendelkezik [+DEF] határozottsági egyeztetési jeggyel, és így a *fog* sem, azaz a ragozott ige alanyi ragozású, annak ellenére, hogy a ragozott ige egyébként képes lenne határozottsági egyeztetésre.

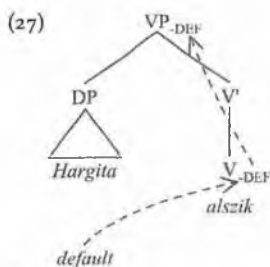
Ezen a ponton a következő általánosítást fogalmazhatjuk meg: A *szétszedni* főnévi igenéven megjelenő [+DEF] határozottsági egyeztetési jegy két irányban is részt vehet határozottsági egyeztetésben: egyeztetődik az ő tárgyi vonzatának (a *rádiót*) a [+DEF] határozottsági jegyével, illetve egyeztetődhet annak az igének (*kezd*) a [+DEF] határozottsági jegyével, aminek ő a tárgyi vonzata. Mivel a *szétszed* igének mindig van tárgyi vonzata, ezért feltételezhetjük, hogy a tárgy felé irányuló határozottsági egyeztetés kötelező. Mivel azonban a *szétszed* ige nem feltétlenül tárgyi vonzatként szerepel a mondatban (lásd: *fél*), a régensével történő határozottsági egyeztetés elmaradhat. A főnévi igenév tehát csak akkor egyeztetődik határozottságban az őt vonzó igével, ha annak tárgyi vonzata, a nem tárgyi vonzatú főnévi igenév viszont nem egyeztetődik. Csakúgy, mint a főnévi csoportoknál is megfigyelhető: a tárgyi főnévi csoport határozottságban egyeztetődik az őt vonzó igével, a nem tárgyi főnévi csoportok nem; és fordítva, az igék csak a tárgyi vonzatként megjelenő főnévi vonzataikkal egyeznek

határozottságban, a nem tárgyi vonzatokkal nem, hiába értelmezhető egyébként a nem tárgyi vonzatokon is a megjelenő határozottsági jegy.

A (26) példában szereplő *fél*ni és a *fog* ige egyeztetését, vagyis a ragozott ige alakjának a meghatározását kétféleképpen is lehet magyarázni. Értelmezhetjük úgy az adatokat, hogy a *fél*ni, mivel nincs tárgyi vonzata, nem rendelkezik semmilyen egyeztetési jeggyel, se [+DEF], se [-DEF] jeggyel, és így elemezzük az összes intranszítív vagy tranzitív, de tárgyi vonzattal nem rendelkező igét is: *alszik*, *bíz*ik (*vkiben*). A *fog* viszont, mivel őt kötelező egyeztetni a tárgyával, de annak nincs határozottsági egyeztetési jegye, alapértelmezett (default) [-DEF] jegyet kap: alanyi ragozású lesz. Vagy mondhatjuk azt is, hogy minden ige mindig rendelkezik határozottsági jeggyel, alapértelmezésben [-DEF] jeggyel, de ezt a jegyet felülírhatja a tárgyi vonzatuk [+DEF] egyeztetési jegye az esetleges tárgyakkal való kötelező egyeztetés folyamán, legyen az a tárgy akár főnévi, akár főnévi igenévi tárgy. Ekkor a *fél*ni is kap default [-DEF] egyeztetési jegyet.

A határozottsági egyeztetésnek ez utóbbi értelmezését illusztráljuk a következő néhány, igen leegyszerűsített ágrajzzal is. Az egyszerűsítés azt jelenti, hogy a szerkezetekben nem jelöljük sehol, hogy a határozottsági egyeztetés milyen funkcionális projekcióban történik, csak az egyeztetésben szerepet játszó V-VP-DP kifejezések jelennek meg. Feltételezzük, hogy a (tárgyesetű) főnévi frazális kifejezések (DP-k) mindig rendelkeznek határozottsági jeggyel, de hogy ennek mi a forrása, nem jelöljük.⁷ Feltételezzük továbbá, hogy a (ragozott és infinitívuszi) igei fej is rendelkezik határozottsági jeggyel, és ez a határozottsági jegy a fejet tartalmazó frázison is elérhető. Az ábrákon ez a frázis VP-nek van jelölve, de ez lehet akármilyen, az igei csoportra épülő funkcionális frázis is, például Agr_{OP}. Az igei fej határozottsága vagy default [-DEF], vagy ha van [+DEF] jegyű tárgyi (DP vagy VP) bővítménye, akkor [+DEF].

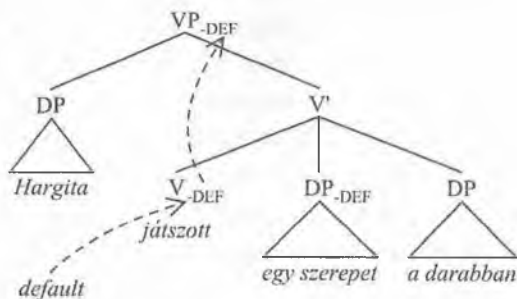
A (27) példában az intranszítív *alszik* ige szerepel, ami alapértelmezett [-DEF] jeggyel rendelkezik.

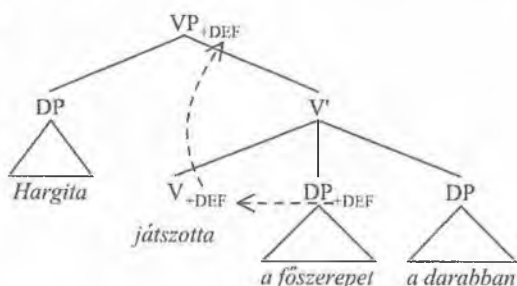
⁷ Itt megengedjük azt is, hogy a határozott és határozatlan főnévi kifejezések akár különböző kategóriájúak is lehetnek Bartos (1999; 2000)-nek megfelelően.

A (28) mondatokban a tárgyas *játszik* ige található. Ha az ő tárgya határozatlan, akkor az ige is default [-DEF] jegyű lesz (28a), ha viszont határozott tárggyal áll, akkor átveszi annak határozottsági jegyét (28b):

(28) a.

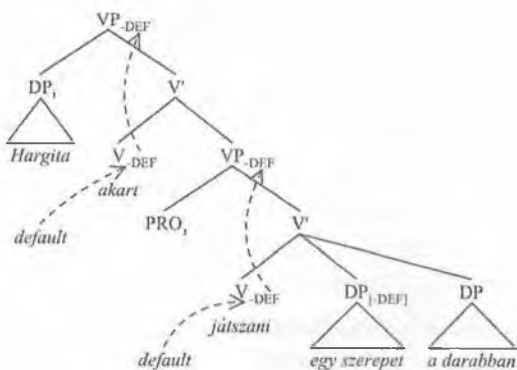

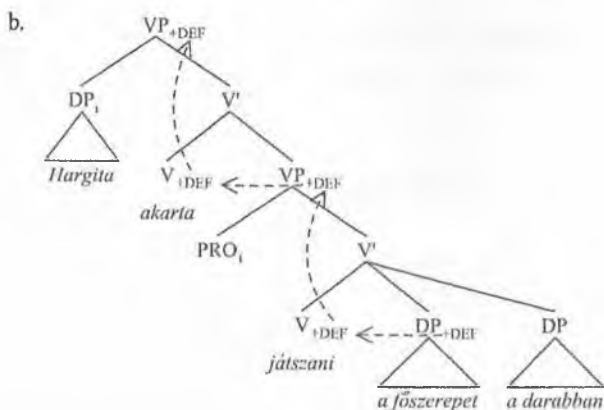
b.

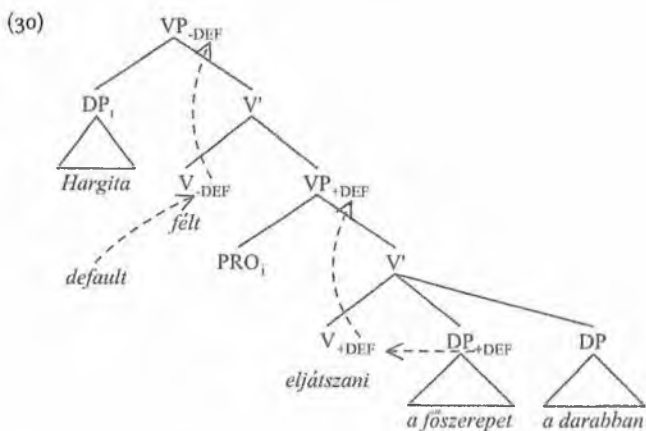
A (29) mondatokban a (28)-ban látott mondatok főnévi igeneves alakban szerepelnek, amelyek az *akar* tárgyi vonzataként állnak. (29a)-ban a főnévi igeneves szerkezet a (28a)-ban bemutatott folyamatnak megfelelően [-DEF] jegyű, ezért az őt vonzó ragozott *akar* ige default [-DEF] jegyű lesz. (29b)-ben viszont ((28b)-hez hasonló módon) a főnévi igeneves szerkezet határozott, mégpedig a ragozott *akar* ige főnévi igenevi tárgya, ezért az *akar* is határozott lesz.

(29) a.

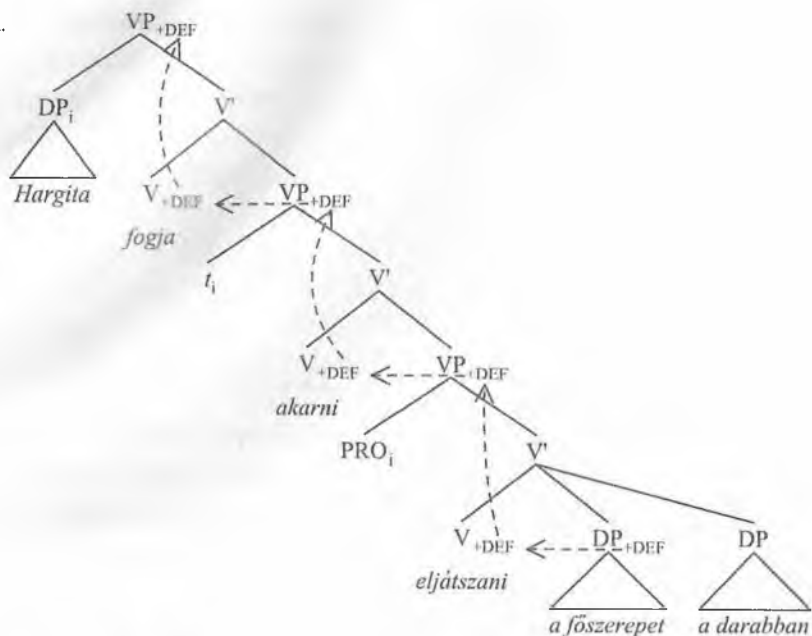

A (30) mondatban a *fél* igének nem tárgyi bővítménye a főnévi igenév, így az hiába rendelkezik [+DEF] jeggyel, a ragozott ige default [-DEF] jegyű lesz, hasonlóan, mint a *Hargita félt a szereptől* mondatban is megfigyelhetjük.

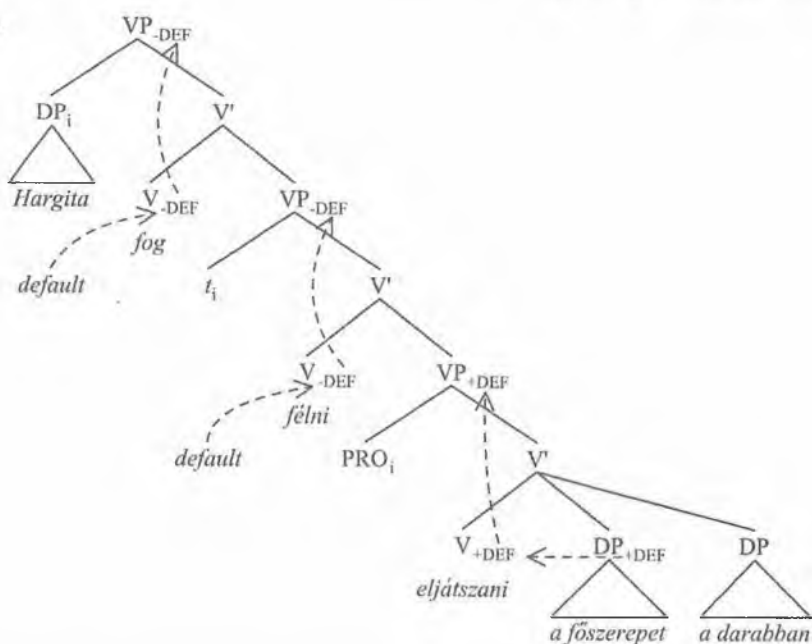

Végül a (31) példában láthatjuk, hogy többszörös főnévi igeneves szerkezeteknél hogyan történik a ragozott ige és a mondatban szereplő főnévi tárgy határozottsági egyeztetése. A (31a) mondat felső főnévi igeneves szerkezete (PRO *akarni eljátszani a főszerepet a darabban*) a (29b) mondattal azonos módon alakul ki (*Hargita akarta játszani a főszerepet a darabban*), mindkét mondatban a felső VP [+DEF] határozottsági jegyű. (31a) finit igéjének (*fog*) ez lesz a tárgyi főnévi igeneves vonzata, ezzel megegyező határozottságú lesz: *fogja*. A (31b) mondat főnévi igeneves szerkezete viszont [-DEF] határozottsági jegyű, csakúgy, mint a (30) mondatban, ezért a ragozott ige alapértelmezett [-DEF] jegyet kap.

(31) a.

b.

Elemzésünk szerint tehát mind a ragozott, mind a főnévi igenévi alakú igék és szerkezetek rendelkeznek határozottsági jeggyel, függetlenül attól, hogy van-e tárgyi vonzatuk vagy sem. Ha nincs tárgyük, vagy ha a tárgyük – akár főnévi,

akár főnévi igenévi tárgyról legyen szó – határozatlan, akkor az ige is határozatlan, ha viszont a tárgyak határozott, ők maguk is határozott ragozást kapnak.

4. LAK-egyeztetés a megengedő *hagy-os* mondatokban

A 2.1. szakaszban a (10) és (11) példákon keresztül megmutattuk, hogy a határozottsági egyeztetés és a LAK-egyeztetés egymástól független folyamatok, a 3. szakaszban pedig a többszörös főnévi igeneves szerkezetek vizsgálatával leírtuk a határozottsági egyeztetés menetét. A 3.1. szakaszban a *próbálkozik* típusú igéknél vázlatos jellemzését adtuk azoknak az eseteknek, amelyekben a LAK-egyeztetés nem jön létre. A legtöbb határozottsági egyeztetésben résztvevő ige LAK-egyeztetést is mutat, és sok olyan ige is van, ami határozottságban nem vesz részt, de a LAK-egyeztetésben igen, így elmondhatjuk, hogy a LAK-egyeztetés sokkal általánosabb, automatikusabb, mint a határozottsági egyeztetés; valójában inkább a kivételeket kell egyenként megadni és magyarázni. Ilyen jellemző kivételes konstrukció, amikor a LAK-egyeztetés nem jön létre a ragozott ige és annak főnévi igeneves bővítményének a tárgya között az, amikor a ragozott igének az alanyon és a főnévi igenéven kívül van egy másik vonzata is. Ez azonban csak a körülmények leírása, magyarázatot önmagában nem ad a LAK-egyeztetés elmaradásra.

A LAK-egyeztetés pontosabb megismeréséhez most egy olyan szerkezetet vizsgálunk, amelyben az eddig leírtak alapján nem jelenhetne meg az egyeztetés, bizonyos konstrukciókban mégis megfigyelhető. A megengedő *hagy* + főnévi igenév szerkezetben az alanyon és a főnévi igenéven kívül egy másik, tárgyesetű (32bc) vagy datívuszi esetű (32a) vonzata is van a mátrix igének:

- (32) a. Hargita nem hagyja Zsombornak elszomorítani Mandulát.
 b. ³Hargita nem hagyja Zsombort elszomorítani Mandulát.
 c. Hargita nem hagyja Zsombort rosszkodni.

(32b) furcsaságát az okozza, hogy ebben a formában nehezen azonosítható, hogy a két tárgyesetű bővítmény közül melyik az *elszomorítani*, és melyik a *hagy* ige tárgya.

Ahogy várjuk, ha ezekben a mondatokban a ragozott ige alanya egyes szám első személyű, a főnévi igenév tárgya pedig második személyű, a ragozott ige nem kaphat *-lak* végződést: (33a)-ban a ragozott *hagy* igének van a főnévi igenéven kívüli nem alanyi vonzata (*Zsombornak*), ami pedig – mint a (20a)-ban is

láthattuk – meggátolja a LAK-egyeztetést a főnévi igenév tárgyával, (33b)-ben pedig a ragozott igének saját tárgya van, ami a LAK-egyeztetésben szerepet játszana. Ha viszont nincs kitéve a *hagy* ige saját datívuszi vagy tárgyi vonzata (33c), a LAK-egyeztetés lehetséges.⁸

- (33) a. (Én) nem hagyom/*hagylak Zsombornak elszomorítani téged.
 b. (Én) nem hagyom/*hagylak Zsombort elszomorítani téged.
 c. (Én) nem hagyok/*hagylak/*hagyom elszomorítani téged.

Mielőtt megmagyaráznánk, hogy a LAK-egyeztetést miért és hogyan gátolja egy további argumentum jelenléte, a szakasz további részében azt vizsgáljuk, hogy a (33c) mondatban miért lehetséges mégis ez az egyeztetés. Először megvizsgáljuk a *hagy* igés, *hogy* kötőszavas mondatokat, és bemutatjuk, hogy ezek a HKM-es konstrukciók hogyan befolyásolják a főnévi igeneves szerkezeteket. Ezt követően, rátérve a LAK-egyeztetésre, rávilágítunk arra, hogy a LAK-egyeztetés mintázatok párhuzamba állíthatók a visszaható névmásos szerkezeteknél megfigyelhető mintázatokkal (*Nem hagyom magam elszomorítani* vs. **Nem hagyom Zsombornak elszomorítani magam*), végül a megfigyelések alapján javaslatot teszünk az ebben a szerkezetben megfigyelhető LAK-egyeztetés leírására.

4.1. *Hagy* + HKM és *hagy* + INF

A *hagy* megjelenhet tárgyi utalószavas, *hogy* kötőszavas mellékmondat (34a), ahol az utalószóként szereplő proleptikus névmás nem kötelezően megjelenő elem.

- (34) a. Hargita nem hagyja (azt), hogy Mandula találkozzon Zsomborral.
 b. Hargita nem hagyja Mandulát (*azt), hogy (*ő) találkozzon Zsomborral.
 c. Hargita nem hagyja Mandulának (azt), hogy (ő) találkozzon Zsomborral.
 d. *Hargita nem hagyja Zsombort, hogy Mandula találkozzon (vele).
 e. Hargita nem hagyja Zsombornak (azt), hogy Mandula találkozzon *(vele).

Az utalószó helyére, mint ahogy a *hogy* kötőszavas mondatok esetében máshol is megfigyelhetjük, kimozgathatjuk a mellékmondat alanyát, ami a

⁸(33c)-ben a LAK-egyeztetés úgy jön létre, hogy a *téged* egyértelműen a főnévi igenév tárgya, nem pedig a ragozott igéé, ezt próbáltuk jelezni a névmási tárgy pozíciójával is. Ha a tárgyat és a főnévi igenevet megcseréljük (*Nem hagylak téged elszomorítani*), ugyanezt az értelmezést kapjuk, és sokkal természetesebb is a mondat.

főmondatban tárgyasetben jelenik meg (34b); ekkor a mellékmondatban nem jelenhet meg másik alany.⁹ A *hagy*-os HKM-ekben tárgyon kívül datívuszi esetű főnévi kifejezés is megjelenhet, aminek a mellékmondat egyik összetevőjével, az alannyal vagy más kifejezéssel koreferensnek kell lennie (34c). A különbség a tárgyasetű és a datívuszi esetű referáló főmondati elem között egyrészt az, hogy a datívuszi esetű mellett megjelenhet tárgyi utalószó, a tárgyasetű mellett pedig nem, másrészt az, hogy a datívuszi esetű referáló kifejezés mellett megjelenhet (34c) vagy kötelezően megjelenítendő (34e) a vele koreferens mellékmondati névmás, a tárgyasetű mellett pedig ezek nem jelenhetnek meg. Az ismertetett adatok alapján a *hagy* kötőszavas mellékmondatot vonzó *hagy* igének két argumentumszerkezeti variánsa van. Az egyiknek csak alánya és azt mutatónévmással utalt *hagy* kötőszavas mellékmondati vonzata van – ebben az esetben a mellékmondatból kimozgathatunk összetevőt az utalószó helyére, ami megkapja az utalószó esetét. A másik variánsnak ezeken kívül van még egy datívuszi esetű vonzata is, amelynek koreferensnek kell lennie a mellékmondat valamely referáló összetevőjével. Bár a datívuszos és a datívusz nélküli variáns jelentésében némileg eltér egymástól, a két variáns bármelyikét lehet használni mondatalkotáásra.

A *hagy* kötőszavas mellékmondati vonzattal rendelkező *hagy*-hoz hasonlóan a főnévi igenevet vonzó *hagy* is előfordul saját tárgyi és datívuszi bővítménnyel is (35a), azonban a két argumentumszerkezeti variáns, a datívuszi és a tárgyasetű vonzatos, nem egyformán elérhető.

- (35) a. Hargita nem hagyja Mandulát/Mandulának bekötni a cipőjét.
 b. Hargita nem hagyja Mandulát/*Mandulának napozni.
 c. Hargita nem hagyja Mandulát/*Mandulának találkozni Zsomborral.
 d. Hargita nem hagyja Mandulának/Mandulát meglátogatni Zsombort.

Amennyiben a *hagy* főnévi igeneves vonzatának nincs tárgyi vonzata, mert intranzitív (35b) vagy csak más esetű vonzata van (35c), csak a tárgyasetű saját vonzat megengedett. Ebben az esetben a *hagy* tárgya a főnévi igenév alanyával koreferens. Datívuszi saját bővítmény csak akkor jelenhet meg a *hagy* mellett,

⁹ A tanulmány egyik bírálója felveti, hogy a (34b) mondatot lehetne tárgyi finit kontrollként is elemezni, ami megmagyarázná, hogy idiómárészletet miért nem lehet így a főmondatba emelni: **Nem hagyom a szöveget, hogy kibújjon a zsákból*. Finit kontroll esetén azonban a HKM-ben levő kontrollált elem is megjelenhetne, mint a (34c) mondatban is láthatjuk a datívuszi kontrollnál, ez azonban (34b)-ben nem lehetséges: **Hargita nem hagyja Mandulát, hogy ő találkozzon Zsomborral*. A nem referáló idiómárészlet emelését más tényezők, pl. a *hagy* ige tematikus megszorításai akadályozhatják.

ha a főnévi igenévnek tárgyi vonzata van (35a). A datívuszi esetű bővítmény megjelenése akkor preferált, ha egyébként a *hagy* tárgya és a főnévi igenév tárgya nem lenne elkülöníthető (35d): a datívuszi bővítmény megjelenése az egyértelműsítést szolgálja, egyfajta elkerülési stratégiaként.

Tóth (2000) a datívuszi és tárgyas *hagy*-ot különböző szerkezetekkel írja le: a tárgyesetű bővítménnyel rendelkező *hagy* tárgya a főnévi igeneves szerkezet alanyának a tárgyi pozícióba történő emelésével kerül a mondatba, a *hagy*-tól csak esetet kap, tematikus szerepet nem, míg a datívuszi bővítmény tematikus szerepet is kap a ragozott igétől, nem csak esetet, így az nem mozgatással kerül a helyére, hanem a *hagy* saját vonzata, ami kontrollálja a főnévi igenév alanyát (Tóth 2000, 236):

- (36) a. ACC DP + infinitive: ECM/raising-to-object:
 [AgrOP DP_i(ACC) *hagy* [TP t_i V+ni [AgrOP DP(ACC) ...]]]
 ↑ eset ↓
- b. DAT DP + infinitive: dative control:
hagy DP_i(DAT) [CP [AgrSP ec_i Agr [TP V+ni [AgrOP DP(ACC) ...]]]
 | eset+θ-szercp ↑

Tóth (2000) javaslatának alátámasztására hozza a (37) példákat, mondván, hogy a (37a) mondat többértelmű, mivel jelentheti azt is, hogy Kati szándékos önmegütését nem hagytam, valamint azt is, hogy Kati véletlen balesetét nem hagytam bekövetkezni. Ezzel szemben a (37b) mondat egyértelmű, nem értelmezhető véletlen baleset megakadályozásaként (Tóth 2000, 253):

- (37) a. Nem hagytam Katit megütni magát.
 b. Nem hagytam Katinak megütni magát.

Tóth leírása/elemezése azonban nem magyarázza meg, hogy a datívuszi kifejezés miért csak tárgyas főnévi igenévi vonzat esetén jelenhet meg.

4.2. LAK-egyeztetés és reflexivitás *hagy* + főnévi igeneves szerkezetekben

Vizsgáljuk meg, hogy a *hagy* + főnévi igenév szerkezetekben milyen tárgyi egyeztetéseket figyelhetünk meg.

A datívuszi bővítményes *hagy* határozottságban egyeztetődik a főnévi igenév tárgyával (38ab), LAK-egyeztetés viszont nem történik (38c).

- (38) a. Hargita nem hagyja/*hagy Mandulának megnézni a filmet.
 b. Hargita nem hagy/*hagyja Mandulának megnézni egy filmet.
 c. (Én) nem hagyom/*hagylak Hargitának kicsúfolni téged.

A határozottsági egyeztetésből arra következtethetünk, hogy ezekben a mondatokban a főnévi igenév a *hagy* tárgyi vonzata. A LAK-egyeztetés elmaradására számítani lehetett, hiszen korábbi megfigyelésünk az volt, hogy saját nem alanyi vonzattal rendelkező ige nem vesz részt ilyen típusú egyeztetésben a főnévi igenévi vonzatának a tárgyával.

Ha a *hagy* ige mellett (a főnévi igenév alanyával koreferens) tárgyi bővítmény jelenik meg, akkor az elvárásainknak megfelelően sem határozottsági egyeztetés nem figyelhető meg a főnévi igenév tárgyával (hiszen a ragozott igének van saját tárgya) (39a), sem LAK-egyeztetés (39b). Természetesen a *hagy* saját második személyű tárgya mellett megfigyelhető a LAK-egyeztetés (39c).

- (39) a. Hargita nem hagyja/*hagy Mandulát megnézni a/egy filmet.
 b. (Én) nem hagyom/*hagylak Mandulát kicsúfolni téged.
 c. (Én) nem hagylak/*hagyok/*hagyom téged kicsúfolni Mandulát.

Amennyiben a *hagy* ige mellett nem jelenik meg a főnévi igenév alanyával koreferens saját bővítmény, a ragozott *hagy* ige határozottságban egyezik a főnévi igenév tárgyával (40ab). Ilyenkor a főnévi igenév alanya általános alanyként (valaki, mindenki) vagy önálló referenciájú kifejezésként is értelmezhető (te, ő, Mandula). A *hagy* és a főnévi igenév tárgya közötti határozottsági egyeztetés miatt feltételezhetnénk, hogy ebben az esetben a datívuszi bővítményes *hagy* ige szerepel a mondatban.

- (40) a. Hargita nem hagyja/*hagy megnézni a filmet.
 b. Hargita nem hagy/*hagyja megnézni egy filmet.

A főnévi igenév alanyával koreferens kifejezés elhagyásával azonban meglepő módon a *hagy* ige és a főnévi igenév tárgya között LAK-egyeztetés történik:

- (41) (Én) nem hagylak/*hagyok/*hagyom kicsúfolni téged.

Miért lehetséges itt a LAK-egyeztetés? Hogyan és miért akadályozza meg a megjelenő datívuszi vagy tárgyesetű bővítmény ugyanezt a LAK-egyeztetést? A LAK-egyeztetés itt megfigyelhető rendhagyó viselkedésének a vizsgálatával az egyeztetés szokásos menetét is jobban megérthetjük.

Den Dikken (2004) amellett érvel, hogy a (41) példához hasonló szerkezetekben az ige és a főnévi igenév tárgya között közvetlen egyeztetés történik, amely egyeztetés blokkolódhat egy közbeékelődő DP által. Den Dikken elemzésében a LAK-egyeztetés kizárólag a datívuszi DP hiányakor lehetséges – feltételezve így, hogy ezekben a mondatokban a datívuszi bővítményes *hagy* ige szerepel. Den Dikken az itt (42)-ben bemutatott példát használja.

(42) Hagylak (*Jánosnak) meglátogatni téged.

Azonban nem csak a LAK-egyeztetésnél viselkednek rendhagyóan az itt ismertett szerkezetek, a reflexív névmások használata is pontosan ugyanazokban az esetekben engedélyezett vagy tiltott, mint a LAK-egyeztetés. Megfigyelhetjük ugyanis, hogy a ragozott ige alanyával koreferens tárgy pontosan azokban az esetekben realizálódhat a *hagy*-os mondatokban visszaható névmásként, amely esetekben a LAK-egyeztetés engedélyezett. Tekintsük a most megismételt LAK-egyeztetéses példákat párhuzamba állítva a visszaható névmásos példákkal:

- (43) a. *(Én) nem hagylak Mandulának/Mandulát kicsúfolni téged.
 b. *(Én) nem hagyom Mandulának/Mandulát kicsúfolni magam.
- (44) a. (Én) nem hagylak téged kicsúfolni Mandulát.
 b. (Én) nem hagyom magam kicsúfolni Mandulát.
- (45) a. (Én) nem hagylak téged kicsúfolni.
 b. (Én) nem hagyom magam kicsúfolni.

A (43)–(45) példák a. és b. mondatai között az a szisztematikus különbség, hogy az a. mondatok *téged* névmása helyére a *magam* visszaható névmás került, illetve a *hagy* ige az a. mondatokban *-lak* végződésű, míg a b. mondatokban határozott ragozású. A b. mondatok alanya csak a teljesebb párhuzam miatt egyes szám első személyű, természetesen lehetne más számú és személyű kifejezés is, csak a visszaható névmást is vele együtt kell változtatni: *Ti nem hagyjátok magatokat kicsúfolni*.

A (43) példákban a főnévi igenév tárgyával próbáljuk LAK-egyeztetni a *hagy* igét, illetve koreferenssé tenni a *hagy* alanyát, sikertelenül. Ugyanezek az egyeztetések/koreferenciák engedélyezettek a (45) példákban, amennyiben a

ragozott ige tárgyi/datívuszi bővítője hiányzik. A (44) példákban a ragozott ige a saját tárgyával egyeztetődik, illetve a ragozott ige alanya a ragozott ige tárgyával koreferens, a mondatok parafrázálása: *Én nem hagyom neked/magamnak azt, hogy te/én kicsúfolt/kicsúfoljam Mandulát.*

Den Dikken (2004) elemzése nem magyarázza meg, hogy miért viselkedik a visszaható névmás is a LAK-egyeztetéshez hasonlóan. Ha elfogadjuk, hogy ugyanaz az oka a két jelenségnek, akkor a visszaható névmás (45b)-beli viselkedésének a magyarázata feltárhatja a LAK-egyeztetés működését is a (45a) mondatban, illetve általában is elősegítheti a LAK-egyeztetés leírását. Mivel a visszaható névmások viselkedését a kötési elvek jól ismert módon szabályozzák, ennek megértésére jó esély kínálkozik ezekben a mondatokban is.

A visszaható névmásokra vonatkozó A kötési elv kimondja, hogy visszaható névmás kizárólag akkor jelenhet meg a mondat egy pozíciójában, ha a visszaható névmás kötési tartományán belül van egy őt kötő kifejezés, vagyis olyan referáló kifejezés, ami koreferens a visszaható névmással, és k-vezérli azt. Kötési tartomány lehet a visszaható névmást tartalmazó tagmondat vagy főnévi csoport. Az általunk vizsgált mondatokban kötési tartomány a főnévi igeneves szerkezet is:

- (46) a. Hargita_i szeret [PRO_i beszélni magáról_i]
 b. (Én_i) nem hagyom magam_i [t_i pletykálni Manduláról]
 c. Hargita_j nem hagyja Mandulát_i [t_i beszélni magáról_i/*_j]

(46a)-ban a *magáról* névmás koreferens a ragozott ige *Hargita* alanyával, de nem az köti, hanem a *Hargita* által kontrollált PRO, a főnévi igenév alanya. A *hagy* ige alanya általában nem koreferens a főnévi igenévi vonzatának az alanyával, azonban (46b)-ben köti a tárgyi visszaható névmást, ami koreferens a főnévi igenév alanyával.¹⁰ A főnévi igenév visszaható névmás tárgya azonban nem lehet koreferens a *hagy* alanyával a (46c) mondatban, mivel az nem köti a névmást. A kötési elv szerint csak a főnévi igeneves szerkezeten belül levő alany kötheti, ami a *hagy* tárgyával koreferens.

Az *Én nem hagyom kicsúfolni magam* mondatban azonban a főnévi igenév visszaható névmás tárgya koreferens a ragozott ige alanyával. Az eddigiek alapján azt mondhatjuk, hogy ez csak úgy lehetséges, ha a főnévi igenév tárgyat a főnévi igenév alanya köti, és így koreferensek, amit előremozgatunk a

¹⁰ A (46) példákban a *hagy* igét emelő igének ábrázoljuk, és a főnévi igenév alanya előremozog a tematikus szerepet nem kapó mátrix ige tárgyi pozícióba. Elemzésünket nem befolyásolná az sem, ha a tárgy kontrollálná a főnévi igenév PRO alanyát, a koreferencialitás ugyanaz maradna.

ragozott ige tárgyi pozíciójába, ahol azt elhagyjuk, de koreferenssé válik a *hagy* alanyával:

(47) (Én_i) nem hagyom *pro*_i [*t*_i kicsúfolni *magam*_i]

Ez az elemzés azonban két helyen is problémát okoz. Egyrészt nem világos, mi indokolja, hogy az elhagyott *pro* névmást reflexíven értelmezzük. Másrészt az így kapott mondat szerkezet azt a mondatjelentést generálná, hogy 'Én nem hagyom magamnak azt, hogy én kicsúfoljam magamat', ami nem felel meg a mondat tényleges jelentésének: 'Én nem hagyom azt senkinek/valakinek, hogy kicsúfoljon engem', vagyis a *kicsúfolni* igét itt nem érezzük reflexívnek.

Ha viszont a visszaható névmás nem lehet a főnévi igenév belsejében (hiszen akkor a főnévi igeneves szerkezet lenne reflexív), akkor csak a *hagy* ige tárgyi pozíciójában foglalhat helyet. (46b)-hez hasonlóan ekkor a ragozott ige alanyának kell kötni a visszaható névmást, továbbá koreferensnek kell lennie a főnévi igenév alanyával is. Mivel azonban ezekben a mondatokban a *magam* a főnévi igenév tárgyaként értelmeződik, a főnévi igenév alanyának és tárgyának koreferensnek kell lennie; de nem a főnévi igenév reflexivitása által, hanem annak argumentumvesztése révén. Az *Én nem hagyom kicsúfolni magam* mondat *kicsúfolni* igéjének nincs saját tematikus alanya, csak tárgya, így az előremozog a főnévi igenév alanyi pozíciójába, ahonnan kikerül végül a ragozott ige tárgyi pozíciójába. A főnévi igenév tárgyának alanyi pozícióba mozgatása megfelel az angol passzív szerkezetek kialakulásának, a *kicsúfol* tárgyas ige ebben a mondatban passzív igeeként értelmeződik:

(48) (Én_i) nem hagyom *magam*_i [*t*_i kicsúfolni_{pass} *t*_i]

Passzív főnévi igeneves vonzat nem csak a *hagy* visszaható névmási tárgya mellett lehet, hanem más tárgyaknál is:

- (49) a. Hargita nem hagyja *Mandulát*_i [*t*_i kicsúfolni_{pass} *t*_i]¹¹
 b. Hargita nem hagy *téged*_i [*t*_i kicsúfolni_{pass} *t*_i]
 c. (Én) nem hagyok *téged*_i [*t*_i kicsúfolni_{pass} *t*_i]

¹¹Egyik bírálónk fölveti az ágéntív módosítói határozók problémáját: passzív szerkezetben nem szabadna megjelenni ilyen határozónak, a tárgyalt szerkezetben mégis grammatikus: *Nem hagylak téged szándékosan kicsúfolni*. Ez azonban egyértelműen passzív szerkezetekben is megengedett, l. pl.: *All the files were deliberately destroyed* 'Az összes fájlt szándékosan semmisítették meg.'

Mivel (49c)-ben a *téged* a *hagy* saját tárgyi pozíciójában jelenik meg, ezért természetes a LAK-egyeztetés.

A főnévi igenevet vonzó *hagy* ige tehát három konstrukcióban, három argumentumszerkezettel fordul elő. Az elsőnek tematikusan nem jelölt tárgyesetű vonzata van, amely az (általában tárgyi vonzattal nem rendelkező) főnévi igenév alanyi pozíciójából kerül kiemelésre. A másodiknak datívuszi esetű vonzata van, amely kontrollálja a tárgyi vonzattal rendelkező főnévi igenév alanyát. Végül a harmadiknak szintén tárgyesetű, de tematikusan nem jelölt vonzata van, amely vonzat a passzív főnévi igeneves vonzat alanyi pozíciójából került kiemelésre. Az első és a harmadik esetet azért kell megkülönböztetni, mert a főnévi igenevet vonzó igék mellett egyébként nem szerepelhetnek passzív főnévi igeneves szerkezetek, vagyis a passzív főnévi igenév nem egy speciális fajtája az első argumentumszerkezeti variánsnak.

- (50) a. Hargita fog kicsúfolni (≠ 'Hargita lesz kicsúfolva')
 b. Hargita akar kicsúfolni (≠ 'Hargita akar kicsúfolva lenni')

4.3. Egy alternatív elemzési lehetőség

Az egyik névtelen bíráló egy alternatív elemzést javasol a *Nem hagylak téged kicsúfolni* mondathoz:

- (51) Nem hagylak téged_i [CP Op_i [IP PRO kicsúfolni t_i]]

Az elemzés előnye, hogy nem használ passzív igealakot, a főnévi igenév PRO alanya is megjelenik a szerkezetben. A főnévi igenév tárgya előbb az infinitívuszi szerkezet operátorpozíciójába mozog, amit a mátrix mondat tárgya köt, ami megfelelő szám és személy jegyek esetén kiváltja a ragozott ige LAK-egyeztetését. Hasonló megoldásokat az angol hiányzó tárgyas célhatározói mellékmondatok (*object-gap purpose clause*) elemzésénél is találhatunk (szintén a bíráló példája):

- (52) I'm offering you this Martini_i [CP Op_i [IP PRO to drink t_i]]
 én kínál téged ezt a Martinit meginni
 'Megkínállak ezzel a Martinival, hogy idd meg.'

Lényeges különbség az (51) és az (52) példa között azonban az, hogy az angol példában szereplő PRO alany kötött, a mátrix ige *you* 'te' tárgya kontrollálja, míg a magyar mondatban szereplő PRO szabad, referenciája független. Green (2019) az ilyen szerkezeteket vizsgálva megállapítja, hogy ezekben az infinitívusz PRO alanyának kötelezően kontrollálva kell lenni. Emiatt a magyar és az angol mondatok közötti párhuzam nem tartható: az (51)-es példához hasonló magyar szerkezetekben soha nem figyelhető meg a kötelező kontroll, ami az elemzésünk szempontjából is lényeges. További nem elhanyagolható különbség, hogy (51)-ben az infinitívuszi tagmondat nem adjunktum, hanem a *hagy* ige vonzata.

Problémaként merül föl még az is, hogy a magyarban más mondatban miért nem alkalmazható az (51)-ben látható elemzés, azaz például az *akar* igével is: a *Nem akarlak téged kicsúfolni* mondat esetében miért nem értelmezhetjük az infinitívusz alanyát nem kötelező kontrollós módon: 'Nem akarom, hogy valaki kicsúfoljon téged'. Míg az (52)-höz valóban hasonló szerkezetek könnyen találhatóak a magyarban is (pl. *Hoztam neked szilvát befőzni*), a kontrollálatlan alany csak a *hagy*-os mondatok egy bizonyos változatánál figyelhető meg.

Az előző szakaszban bemutatott passzív infinitívuszos elemzés szintén meglehetősen egyedi a magyarban, csak az adott megengedő *hagy*-os szerkezet tulajdonságait magyarázza, de segítségével nemcsak ezen ige különleges LAK-egyeztetését tudjuk megjósolni, hanem a reflexív névmás megjelenését is: ugyanaz az egyedi konstrukció, de két korábban nem összekapcsolt jelenséget is magyaráz.

Az általunk tárgyalt szerkezeteknek szintén vannak más nyelvekben is megfelelői. Elemzésünkben egy passzív infinitívuszos leírást javasolunk, ami morfoszintaktikai eszközökkel is jelölve létezik például az angolban. Elemzésünk mellett szól az is, hogy a tárgyalt magyar mondatok angol megfelelői passzív infinitívuszt tartalmaznak, így kapjuk a megegyező koreferenciaviszonyokat:

- (53) a. I won't let Hargita mock you.
         én fut.neg hagy Hargita csúfol.inf téged
         'Nem hagyom Hargitát kicsúfolni téged.'
- b. I won't let you be mock-ed.
         én fut.neg hagy téged van.inf csúfol-pass
         'Nem hagylok téged kicsúfolni.'
- c. I won't let myself be mock-ed.
         én fut.neg hagy magam van.inf csúfol-pass
         'Nem hagyom magam kicsúfolni.'

A különbség a két nyelv között annyi, hogy az angolban van látható passzív szerkezet, beleértve nem finit passzív alakokat is, a magyar viszont nem jelöli a passzivizálást.

4.4. Résztvevőre irányuló relációs egyeztetés (Participant-Oriented Relational Agreement – PORA)

A LAK-egyeztetés és a visszaható névmás közötti kapcsolat nem csak abban nyilvánul meg, hogy az előző szakaszban tárgyalt speciális konstrukcióban hasonlóan viselkednek. A visszaható névmások kötése és a LAK-egyeztetés is ugyanazon predikátum argumentumainak speciális viszonyát jelöli.

Visszaható névmások olyankor jelennek meg egy mondatban, ha a mondat igéjének két, jelöletlen esetben különböző individuumokat denotáló argumentuma koreferens, és ezáltal az ige reflexívvé válik. A koreferencialitás persze önmagában nem elegendő ahhoz, hogy az anafora visszaható névmásként jelenjen meg, szükséges ehhez még az is, hogy az antecedense ugyanazon predikátum argumentuma legyen. A koreferencialitás azonban nem kizárólag mondattani, grammatikai jelenség, hanem a mondatnak, a mondatban szereplő kifejezéseknek a szöveg világában történő értelmezéséhez kapcsolódik. A visszaható névmás felhívja a figyelmünket erre a viszonyra, relációra.

A LAK-egyeztetés szintén egy adott predikátum argumentumainak a referenciáinak egy speciális, kitüntetett eloszlását jelöli: akkor jelenik meg a *-lak* végződés, ha a predikátum alanya a beszélőre, a tárgya pedig a hallgatóra, címzettre utal. Ez a viszony nyilvánvalóan kiemelt jelentőségű, hiszen a kommunikáció beszélő és hallgató közötti orientációjának és a kommunikált szituáció szereplői közötti orientációnak a párhuzamosságát fejezi ki.

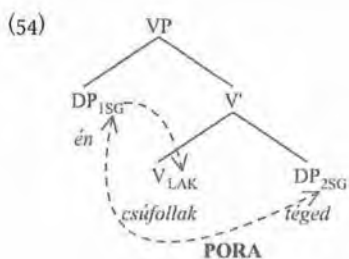
A visszaható névmással és a LAK-egyeztetéssel is egy ige két argumentuma által referált kifejezések különleges viszonyát fejezzük ki. A különbség a két relációt kiemelő nyelvi jelenség között az, hogy a reflexivitás és koreferencialitás jelölése a relációban szereplő argumentumok egyikén, az anaforán történik, míg a kommunikáció szereplőinek megfelelő argumentumok közötti reláció az ígén van kódolva a magyar nyelv esetében.

A LAK-egyeztetést az ige és a tárgy közötti, tárgyi egyeztetésként kezeli a szakirodalom. Jelen tanulmány állítása Szécsényi–Szécsényi (2019) nyomán az, hogy valójában az alany és a tárgy közötti reláció jelenik meg az ígén, ezért pontosabban leírhatjuk a jelenséget, ha *relációs egyeztetésnek* tekintjük. Mivel az alany és a tárgy közötti speciális relációt azok referensének a kommunikációban

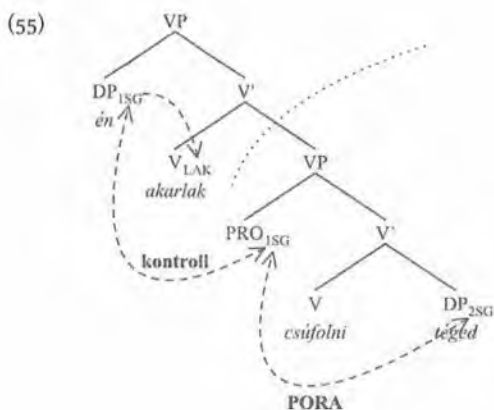
betöltött szerepe határozza meg, a kommunikáció résztvevőit azonosítjuk velük, a LAK-egyeztetést Szécsényi–Szécsényi (2019) nyomán *Résztvevőre irányuló relációs egyeztetésnek* nevezzük (*Participant-Oriented Relational Agreement* – PORA).

Résztvevő-irányultságú relációs egyeztetés (PORA) vagy LAK-egyeztetés akkor alakul ki, ha egy predikátum alanya és tárgya a beszélővel és a hallgatóval azonosítható. Ilyen PORA reláció egy ige alanya és tárgya között jön létre, és általában ezen az igrén váltja ki a *-lak* végződés megjelenését, de főnévi igeenes szerkezetekben a főnévi igenévet vonzó igrén jelenik meg, amennyiben a ragozott ige alanya kontrollálja a főnévi igenév alanyát, vagy oda emeléssel kerül. Végső soron tehát a LAK-egyeztetés az ige és az alany között történik, de az feltétel, hogy az alany vagy egy általa kontrollált másik alany PORA relációba kerüljön egy tárggyal.

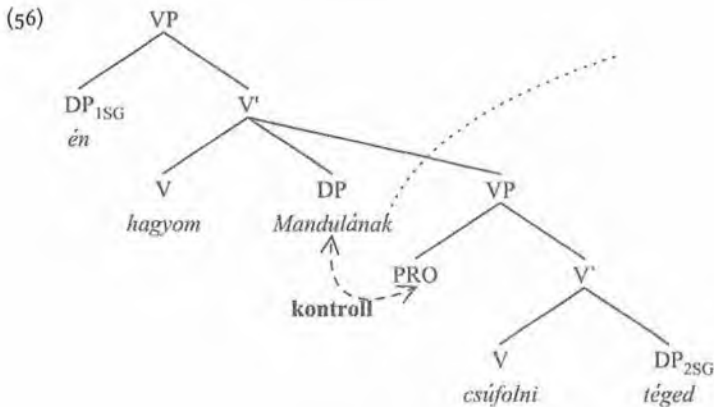
Nézzük meg a LAK-egyeztetést néhány példán!

(54)-ben a *csúfol* ige két argumentuma, az alanya és a tárgya elégíti ki a PORA feltételeit: az alany egyes szám első személyű, a tárgy pedig második személyű, ezért az alany LAK-egyeztetést vált ki az igrén: *csúfollak*.

(55)-ben a *csúfolni* főnévi igenev PRO alanya és tárgya kerül PORA relációba, az *akar* ige alanya pedig kontrollálja ezt a PORA-jelölt PRO alanyt, ezért az *akar* alanya váltja ki a *-lak* végződés megjelenését: *akarlak*. A ragozott ige alanya maga nem áll PORA relációban a tárggyal, hiszen különböző kötési/PORA tartományban állnak – a tartomány határát a pontozott vonal jelzi.

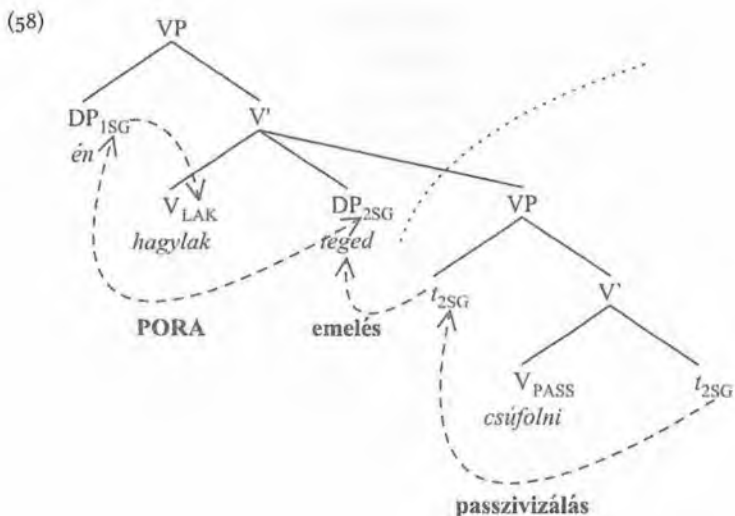

(56)-ban a ragozott ige 1SG alanya nem kerül PORA relációba a főnévi igenev tárgyával, mert külön tartományban vannak.

Ugyanezen szerkezet két további variánsa figyelhető meg a (57) példákban. (57a)-ban a *csúfolni* ige alanya kiemelődik a *hagy* tárgyi pozíciójába, és ott, mivel a ragozott igének vonzata (tematikus szerep nélkül), PORA relációba kerül a ragozott ige alanyával, ami kiváltja a ragozott ige *-lak* végződés megjelenését: *hagylak*. (57b)-ben a *csúfolni* ige egyes szám első személyű alanya PORA relációba kerül a második személyű tárggyal, majd ez a PORA-jelölt alanya a *hagy* ige tárgyi pozíciójába emelődik. Itt azonban nem vált ki a ragozott ige LAK-egyeztetést, mivel annak nem alanya.

- (57) a. [Én hagylak téged_i [t_i csúfolni Mandulát]]
 b. [Hargita hagy engem_i [t_i csúfolni téged]]

Végül az (58) *Én hagylak téged csúfolni* mondatban a *csúfolni* passzív főnévi igenev tárgya a passzivizálás miatt előremozog a főnévi igenev alanyi pozíciójába, ahonnan a *hagy* ige továbbemeli a saját tárgyi pozíciójába, ahol ez a második személyű, immár ismét tárgyi pozícióban levő kifejezés PORA relációba lép a ragozott ige alanyával, ami kiváltja a LAK-egyeztetést a ragozott ige: *hagylak*.

5. Összegzés

Tanulmányunkban a magyar tárgyi határozottsági egyeztetést és a LAK-egyeztetést vizsgáltuk. Vizsgálati módszerünk az volt, hogy olyan szerkezetekben figyeltük meg az egyeztetéseket, amelyekben a ragozott ige mellett megjelenik egy olyan tárgyesetű kifejezés, amely nem a ragozott ige vonzata. Ilyen szerkezetek voltak az egyszeres és többszörös főnévi igeneves szerkezetek.

Megállapítottuk, hogy a határozottsági egyeztetés és a LAK-egyeztetés különálló szintaktikai folyamatok révén valósul meg, hiszen van olyan főnévi igenevet vonzó ige, amely mutat LAK-egyeztetést, de határozottsági egyeztetést nem. A határozottsági egyeztetést mutató igék közös tulajdonságának azt találtuk, hogy ezeknek tárgyi vonzatuk a főnévi igenév, míg a határozottsági egyeztetést nem mutató igéknek egyéb esetű vonzatuk, vagy nem is vonzatuk az. Többszörös főnévi igeneves szerkezeteket vizsgálva kimutattuk, hogy a ragozott ige nem közvetlenül a főnévi igenév tárgyával egyeztetődik, hanem magával a főnévi igennel: a főnévi igenevek rendelkeznek – a saját tárgyukkal egyeztetett, de morfológiailag nem jelölt – határozottsági jeggyel.

LAK-egyeztetésben olyan főnévi igenevet vonzó igék is részt vesznek, amelyek határozottsági egyeztetésben nem. Azoknak az igéknek, amelyek LAK-egyeztetést sem mutatnak, közös tulajdonságuk, hogy az alanyukon és a főnévi igeneves vonzatukon kívül még egy másik vonzatuk is van. A megengedő *hagy* igét megvizsgálva azt láttuk, hogy amikor annak saját bázisgenerált tárgyesetű vagy datívuszi esetű bővítménye is jelen van a mondatban, LAK-egyeztetés

nem történik, azonban ennek eltűnésével LAK-egyeztetés történik a *hagy ige* és a főnévi igenév tárgya között. A *hagy*-os mondatokban a LAK-egyeztetés és a visszaható névmások hasonló megjelenési mintázatából azt a következtetést vontuk le, hogy amikor a LAK-egyeztetés lehetséges, akkor a mondatban szereplő főnévi igenév passzív értelmezést és levezetést kap.

A visszaható névmások és a LAK-egyeztetés további hasonlóságait vizsgálva a LAK-egyeztetésnek egy újfajta értelmezését javasoljuk. Eszerint az egyazon ige argumentumaiként megjelenő egyes szám első személyű alany és második személyű tárgy *Résztevő-irányultságú relációs egyeztetés (Participant-Oriented Relational Agreement – PORA)* viszonyba kerül egymással, és az ilyen viszonyban álló alanyok, vagy az ilyen viszonyban álló alanyt kontrolláló alanyok váltják ki az igről a LAK-egyeztetést.

Irodalom

- Bárány, András 2015. Differential object marking in Hungarian and the morphosyntax of case and agreement. Doktori értekezés. University of Cambridge.
- Bárány András 2020. Hosszú távú egyeztetés intranszitiv igékkel a magyarban. In: Dékány Éva – Halm Tamás – Surányi Balázs (szerk.): Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXXII. Újabb eredmények a grammatikaelmélet, nyelvtörténet és uralisztika köréből. Budapest: Akadémiai Kiadó. 55–68.
- Bartos Huba 1999. Morfoszintaxis és interpretáció. A magyar inflexiók jelenségek szintaktikai háttere. Doktori értekezés. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Bartos Huba 2000. Az alanyi és a tárgyas ragozásról. In: Büky László – Maleczki Márta (szerk.): A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei IV. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. 153–170.
- Coppock, Elizabeth 2013. A semantic solution to the problem of Hungarian object agreement. *Natural Language Semantics* 21: 345–371.
- Dikken, Marcel den 2004. Agreement and 'clause union'. In: Katalin É. Kiss – Henk C. van Riemsdijk (szerk.): *Verb clusters: A study of Hungarian, German and Dutch*. (Linguistik Aktuell/ Linguistics Today 69) Amsterdam: John Benjamins. 445–498.
- É. Kiss Katalin 1989. Egy főnévi igeneves szerkezetéről. In: Telegdi Zsigmond – Kiefer Ferenc (szerk.): Általános Nyelvészeti Tanulmányok XVII. Tanulmányok a magyar mondatán köréből. Budapest: Akadémiai Kiadó. 153–169.
- É. Kiss, Katalin 2002. *The syntax of Hungarian*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Green, Jeffrey J. 2019. A movement theory of adjunct control. *Glossa: a Journal of General Linguistics* 4: 87. doi:10.5334/gjgl.724.
- Grétsy László 2008. Anyanyelvi órjázat. Weboldal. Szabad Föld Online. <https://www.szabadfold.hu/cikk?12849> [2017. november 30.].
- Szécsényi Krisztina 2007. Egy tagmondat vagy kettő? Infinitívuszi szerkezetek a magyarban. In: Sinkovics Balázs (szerk.): *LingDok 6. Nyelvészeti doktoranduszok dolgozatai*. Szeged: SZTE Nyelvtudományi Doktori Iskola. 189–20.

- Szécsényi, Krisztina 2009a. An LF-driven theory of scrambling in Hungarian infinitival constructions. Doktori értekezés. Szeged: SZTE Nyelvtudományi Doktori Iskola.
- Szécsényi, Krisztina 2009b. On the double nature of Hungarian infinitival constructions. *Lingua* 119 (New perspectives on the Hungarian left periphery): 592–624.
- Szécsényi, Tibor 1997. On complements of complements in Hungarian. Docsymp: Graduate Students' First Linguistics Symposium. (Working Papers in the Theory of Grammar 4/3) Budapest: HAS Research Institute for Linguistics. 83–93.
- Szécsényi Tibor 2009. Lokalitás és argumentumöröklés: A magyar infinitívuszi szerkezetek leírása HPSG keretben. Doktori értekezés. Szeged: SZTE Nyelvtudományi Doktori Iskola.
- Szécsényi Tibor 2011. Magyar mondat szerkezeti jelenségek elemzése HPSG-ben. In: Bartos Huba (szerk.): Új irányok és eredmények a mondattani kutatásban. Budapest: Akadémiai Kiadó. 99–138.
- Szécsényi, Tibor 2013. Argument inheritance and left periphery in Hungarian infinitival constructions. In: Stefan Müller (szerk.): Proceedings of the 20th International Conference on Head-Driven Phrase Structure Grammar. Stanford: CSLI Publications. 203–221.
- Szécsényi Tibor – Szécsényi Krisztina 2016. A tárgyi egyeztetés és a főnévi igeneves szerkezetek. In: Kas Bence (szerk.): „Szavad ne feledd!” Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet. 117–127.
- Szécsényi, Krisztina – Tibor Szécsényi 2017. Definiteness agreement in Hungarian multiple infinitival constructions. In: Joseph E. Emonds – Markéta Janebová (szerk.): Language use and linguistic structure. Proceedings of the Olomouc Linguistics Colloquium 2016. Olomouc: Palacký University. 75–89.
- Szécsényi, Krisztina – Tibor Szécsényi 2019. I agrees with you: Object agreement and permissive *hagy* in Hungarian. In: Joseph E. Emonds – Markéta Janebová – Ludmila Veselovská (szerk.): Language use and linguistic structure: Proceedings of the Olomouc Linguistics Colloquium 2018. Olomouc: Palacký University. 79–97.
- Szécsényi, Krisztina – Tibor Szécsényi 2020. Object agreement and locality in Hungarian: Infinitival complement clauses, second person objects and accusative adjuncts. In: Veronika Hegedűs – Irene Vogel (szerk.): Approaches to Hungarian 16. Papers from the 2017 Budapest conference. Amsterdam: John Benjamins. 166–186.
- Tóth, Ildikó 2000. Inflected infinitives in Hungarian. Doktori értekezés. Tilburg: University of Tilburg.

Object agreement in Hungarian infinitival clauses

Abstract: Focusing on object agreement phenomena in Hungarian infinitival clauses, this paper claims that definiteness agreement and second person LAK-agreement result from different types of agreement mechanisms. Both finite and infinitival verbs have definiteness features irrespective of whether they have objects or not, and definiteness agreement is not directly between the finite verb and the object of the infinitive but between the finite verb and the definiteness feature of the infinitive agreeing in definiteness with its object. What is encoded on the verb in the case of LAK-agreement is the referential relationship between the subject and the object (speaker and hearer), with the construction showing parallels with reflexive constructions. Based on this observation we propose a morphologically unmarked passive infinitive in certain Hungarian permissive constructions.

Keywords: definiteness agreement; LAK-agreement; infinitive; reflexivity; passive; permissive *hagy*
